

Ds. M. Th. van der Sijs
Simon Stevinweg 94
1222 ST Hilversum

035 - 6312114

marnixsijs@hotmail.com

Aan de classis Noord-Holland van de PKN

8 december 2020

Broeders en zusters,

Het zal u niet ontgaan zijn dat de schuldbelijdenis die scriba De Reuver op 9 november jl. aflegde namens de Generale Synode veel pijn heeft veroorzaakt bij kinderen van verzetsmensen en betrekkelijk weinig dankbaarheid aan joodse zijde.

Mijn vraag aan de classis:

1) Klopt het dat de vijf afgevaardigden van Noord-Holland instemden met deze schuldbelijdenis? Een beleidsmedewerker op het dienstencentrum heeft mij namelijk in een mail bericht dat de synode 'unaniem' voor het afleggen van deze schuldbelijdenis was.

Als sommige synodeleden er niet vooraf in gekend zijn, (en daar lijkt het op) heeft de classis dan een mening over deze gang van zaken?

2) Ik kan u uit mijn pastorale praktijk (een kleine gemeente) zeker zes mensen met naam en toenaam noemen die zeer pijnlijk getroffen zijn door deze belijdenis en gespleten zijn in hun loyaliteit aan (veelal) hun ouders en aan onze kerk. Er is ook boosheid.

Heeft u als classis ook uit andere gemeenten dit signaal opgevangen?

3) Zou u aan de scriba van de synode om volledige transparantie willen vragen over het proces dat tot deze belijdenis leidde?

Onder deze brief staat een opiniërend artikel van mijn hand dat op de website van de PG Naarden geplaatst is.

In afwachting van uw reactie
wens ik u wijsheid toe.

Marnix van der Sijs
ambulant predikant (op dit moment in de PG Naarden)

Schuldig?

door Marnix van der Sijs

Tijdens de herdenking (9 november jl.) van de *'Kristallnacht'* van 9 november 1938 heeft de scriba (secretaris) van de synode van de Protestantse Kerk in Nederland een schuldbelijdenis uitgesproken over het opkomend antisemitisme voor de Tweede Wereldoorlog, en voor het gebrek aan moed om tijdens de Duitse bezetting 'voor de

joodse inwoners van ons land positie te kiezen.’ (zie voor de tekst www.protestantsekerk.nl).

Door een ongelukkige persvoorlichting van de landelijke kerk leek het er vooraf op dat het verzet dat vanuit kerkelijke kring tijdens de oorlog geboden werd niet in de schuldbelijdenis genoemd werd. Dat bleek wel het geval, maar toen stond de boosheid en het verdriet bij kinderen van kerkelijke verzetsmensen al in de krant (Trouw).

niet nodig

Over het ontstaansproces van de schuldbelijdenis bestaat verwarring. Werd de zaak voorbereid door een kleine club van de bestuurlijke top van de kerk of heeft de synode met deze belijdenis ingestemd?

De waarde van zo'n belijdenis zonder de instemming van de synode is naar mijn mening zeer beperkt.

“Joodse gemeenschap omarmt de schuldbelijdenis PKN” kopte Trouw op 9 november jl. Maar een blik op de site van het Nieuw Israëlitisch Weekblad geeft een genuanceerder beeld.

“De PKN van nu had voor mij niet het mea culpa hoeven te verklaren, het verleden is voorbij,” schrijft opperrabbin Binyomin Jacobs. Maar de koppeling naar het nu en het voornemen om de joods-christelijke relaties uit te laten groeien tot een diepe vriendschap stemt de rabbijn tot ‘innige dankbaarheid.’

Hij ziet de schuldbelijdenis ook als garantie tegen pogingen om hem tot het christendom te bekeren, en ook als belofte van betrokkenheid van de kerk in de strijd tegen het hedendaags antisemitisme.

miscommunicatie

Rabbin Evers, schrijft op 19 november dat Joden en christenen verschillend naar begrippen als schuld en schuldvergeving kijken. Hij heeft het over miscommunicatie.

“In het jodendom zijn de ideeën over schuld en vergeving vooral vervlochten met Jom Kipoer, Grote Verzoendag. Er wordt onderscheid gemaakt tussen wat je mensen aangedaan hebt en wat er mis is gegaan in je relatie met God. Wanneer andere mensen het slachtoffer zijn van jouw handelen, is de eis dat je eerst probeert de schade te verminderen, als dat mogelijk is. Daarna moet je om vergeving vragen. Pas daarna komt schuldbelijdenis in beeld om de relatie met God te helen.”

uiteenlopend

Het idee voor een kerkelijke schuldbelijdenis ontstond na de excuses die premier Rutte maakte over de rol van de overheid bij de Jodenvervolging. De premier sprak die excuses uit bij de nationale herdenking van de Holocaust in januari van dit jaar. Ook daar liepen de reacties aan joodse zijde nogal uiteen. Van grote dankbaarheid -de voorzitter van het Nederlandse Auschwitz Comité, Jacques Grishaver, omhelsde de premier- tot grote terughoudendheid.

Rabbin Lody van de Kamp vond die opgetogenheid ‘uitermate oppervlakkig.’

“Excuses betekenen op z'n minst: het spijt me dat het zo gegaan is, en we zullen het de volgende keer beter doen. En precies daar begint het te knellen: doet de overheid het nu beter?”

concreet

Drie rabbijnen die zich niet zonder meer laten omarmen door de verklaring van de scriba van de PKN en die vooral kijken naar het heden, naar wat er nu gedaan wordt.

Als deze drie representatief zijn voor de joodse gemeenschap dan dient de vraag zich aan wie er nu echt zat te wachten op deze schuldbelijdenis. Schuld is concreet en heeft met concrete situaties uit het verleden te maken. Wie schuld belijdt heeft een fout begaan ten opzichte van iemand. Maar de slachtoffers van toen leven niet meer en in de kerkelijke top van nu zitten geen daders van toen.

passend

“Je kunt geen schuld hebben aan daden die je zelf niet beging, maar de gevolgen gaan ons allemaal aan, daar zijn we aansprakelijk voor. De jongere generaties zijn niet verantwoordelijk voor wat er destijds is gebeurd, maar ze zijn wel verantwoordelijk voor wat er in de geschiedenis mee wordt gedaan.” Het zijn wijze woorden van de Duitse oud-president Richard von Weizsäcker op 8 mei 1985. De filosoof Paul van Tongeren zegt hetzelfde in andere woorden: “We zijn deel van grotere gehelen, gemeenschappen waarvan de geschiedenis ons raakt en waarbinnen het handelen van anderen ook ons aangaat.”

Als we het daarover eens zijn dan zou erkenning van de fouten van anderen in het verleden, meer passend zijn dan het belijden van schuld.

Nu schuld belijden over de slavernij mist zijn doel. Erkenning van de impact die het heeft in het heden is al lastig genoeg, neem bijvoorbeeld de boosheid over het verzet tegen zwarte Piet.

Nu schuld belijden over het gebrek aan moed van kerkelijke instanties om in de oorlogsjaren voor de joodse inwoners van ons land positie te kiezen, mist zijn doel. Volgehouden erkenning van de joodse pijn die nooit zal overgaan, is passender, zeker als die gekoppeld is aan de gezamenlijke strijd tegen het hedendaagse antisemitisme.

Daarnaast zou het mijns inziens passend zijn dat de kerkelijke top in (pastoraal) gesprek gaat met de kinderen van verzetsstrijders. Zij vinden dat hun ouders tekort is gedaan met de twee zinnen in de schuldbelijdenis over het verzet dat geboden werd. Tot slot zal de kerkelijke top zich moeten verstaan met de gewone leden zoals u en ik. Ik voel mij gepasseerd in een gewichtige zaak die ik inhoudelijk niet kan volgen en waarbij de gang zaken wazig is.
